

دو رویکرد متفاوت در برنامه درسی مطالعات اجتماعی

سنگاپور: توسعه فردی هنگ کنگ: توسعه اجتماعی

دکتر زهره عابدی کرجی بان، غلامرضا حمیدزاده

اشاره

چارچوب برنامه‌دستی مطالعات اجتماعی سنگاپور و هنگ کنگ که «شورای توسعه برنامه‌ریزی درسی هنگ کنگ» (۲۰۰۲) و «برنامه‌دستی و توسعه سنگاپور» (۲۰۰۵) تدوین کرده‌اند، نوعی تغییر و تحول در آموزش اجتماعی همراه با آموزش تفکر، دانش و مهارت است. این چارچوب اعلام می‌کند: برنامه‌دستی باید به دانش‌آموزان کمک کند تفکرات و ایده‌هایشان را از طریق تجربه و عمل توسعه دهند. مدرسه باید فرایند ساخت دانش را آسان سازد و به دانش‌آموزان کمک کند برای اقتصاد آینده و بازار کار آماده شوند. در برنامه‌دستی تازه تغییر یافته مطالعات اجتماعی، عامل اصلی تحول اجتماعی «تربیت شهروند مناسب» است. مقاله حاضر شباهت‌ها و تفاوت‌های برنامه‌دستی مطالعات اجتماعی دو کشور سنگاپور و هنگ کنگ را به «شیوه تحلیل اسنادی» مطالعه کرده است. این مقاله بیشتر سیاست‌ها و نحوه عملیاتی کردن آموزش مطالعات اجتماعی و شهروندی را مورد بررسی قرار داده است تا تأثیر آن را در تعامل جهانی و مأموریت منطقه‌ای نشان دهد. نتایج این تحلیل نشان‌دهنده تفاوت اهداف و برنامه‌های درس مطالعات اجتماعی در این دو کشور است. **کلیدواژه‌ها:** برنامه‌دستی مطالعات اجتماعی، مطالعه تطبیقی نظام‌های آموزشی، سنگاپور، هنگ کنگ

۱۹

شش
آموزش
علوم
اجتماعی
دوره ۱۶
شماره ۱
پاییز
۱۳۹۲

برنامه‌دستی مطالعات اجتماعی

جهانی شدن به معنای ارتباط و پیوند بین ملت‌هاست (Waters, 2001) از سویی یکی از اهداف و سیاست‌های کلان نظام آموزشی در کشورهای توسعه‌یافته و در حال توسعه، یادگیری از همسایگان، و یافتن راه‌هایی برای انتقال دانش، و کسب مهارت‌های لازم برای ایجاد توانایی در دانش‌آموزان است. از سوی دیگر، جهانی شدن سبب چالش دانش‌آموزان با فرهنگ سنتی و ارزش‌های خودی شده است. برون‌رفت از این پارادوکس نیازمند ارائه معنایی تازه در حوزه مطالعات اجتماعی است (Reed, 2004).

در یک قرن گذشته، سنگاپور و هنگ کنگ از اقمار چین بوده‌اند. کره جنوبی در سال ۱۹۹۷ و سنگاپور در سال ۱۹۶۵ به استقلال رسیدند (Lee, 2005). بنابراین، سنگاپور کشوری چندفرهنگی است و آموزش دوره ابتدایی به یکی از چهار زبان اصلی (چینی، مالی، تاملیل، و انگلیسی) ارائه می‌شود و لازم است دانش‌آموزان زبان انگلیسی را مانند زبان مادری خود بیاموزند. البته ۹۸ درصد مردم هنگ کنگ چندفرهنگی هستند و زبان آنان چینی و انگلیسی است. این امر نشان‌دهنده تأثیر فرهنگ چین بر نظام آموزشی دو کشور مزبور است.

از دهه ۱۹۹۰، سنگاپور و هنگ کنگ شروع به بازنگری در برنامه‌دستی خود کرده‌اند. در حال حاضر برنامه‌ریزی درسی آموزش اجتماعی دوره ابتدایی در هر دو کشور عبارت است از: مطالعات عمومی در هنگ کنگ، و سیلابس‌های مطالعات اجتماعی در سنگاپور. از این‌رو تحلیل اسنادی (سال نشر ۲۰۰۷) می‌تواند شباهت‌ها و تفاوت‌های درس مطالعات اجتماعی این دو کشور را نشان دهد. تحلیل مؤلفه‌های برنامه‌ریزی درسی دو کشور براساس بررسی در عناصر هدف (دانش، مهارت و ارزش)، فعالیت یاددهی-یادگیری (پداگوژی)، و ارزیابی است (Posner, 1995). از سویی دیگر، آموزش اجتماعی مرتبط با شهروندی است (Brady & Kennedy; 2003).

اهداف کلی برنامه‌دستی مطالعات اجتماعی

در سال ۲۰۰۳، سیلابس‌های مطالعات اجتماعی دوره ابتدایی در برنامه‌دستی سنگاپور بازنگری شد. محتوای آن‌ها تلفیقی از تاریخ، جغرافیا، اقتصاد و دانش جامعه‌شناختی است. هدف اصلی وزارت آموزش و پرورش تقویت آموزش ملی، مهارت تفکر، فناوری اطلاعات، و سواد اقتصادی است. از سوی دیگر، درس مطالعات اجتماعی در این کشور از درس‌های علوم و آموزش بهداشت جداسافت. درس مطالعات اجتماعی دوره ابتدایی سنگاپور بر ایالت، استان و بخش‌ها تمرکز دارد (Curriculum Planning and development division, 2005).

برنامه‌دستی دوره ابتدایی مطالعات عمومی هنگ کنگ تلفیقی است و محورهای کلیدی آن آموزش انسانی و اجتماعی، آموزش علوم، و آموزش فناوری است (شورای توسعه برنامه‌ریزی درسی، ۲۰۰۲، و برنامه‌دستی و بخش توسعه، ۲۰۰۵).

سازمان‌دهی برنامه‌ریزی درسی آموزش اجتماعی سنگاپور بیشتر بر «رشته‌های موازی»^۱ مبتنی است، در حالی که در هنگ کنگ بیشتر بر «رشته‌های متقاطع»^۲ استوار است. از سویی یک بررسی مقایسه‌ای نشان می‌دهد که درس مطالعات اجتماعی دوره ابتدایی سنگاپور مبتنی بر فرد و توسعه فردی است و با اخلاق، آموزش شهری، آموزش جنسیتی، آموزش محیط، آموزش فناوری، و آموزش بهداشت در هم تنیده شده است (Lo, 2002). از سوی دیگر، جدایی برنامه‌دستی مطالعات اجتماعی از علوم و آموزش بهداشت در سنگاپور، سبب ایجاد توانایی‌های پایه‌ای مربوط به دانش در دانش‌آموزان می‌شود. در حالی که برنامه‌دستی مطالعات عمومی در هنگ کنگ مبتنی بر هویت جمعی و تاریخی، و مواد آن نیز تلفیقی از علوم، فناوری، و جامعه‌شناسی است.

اهداف کلی برنامه‌ریزی درسی مطالعات اجتماعی سنگاپور عبارت‌اند از:

برنامه‌دستی

مطالعات عمومی
در هنگ کنگ
مبتنی بر هویت
جمعی و تاریخی،
و مواد آن
نیز تلفیقی از
علوم، فناوری،
و جامعه‌شناسی
است
هنگ کنگ
سعی در ایجاد
تعادل بین
حقوق فردی و
مسئولیت‌پذیری
اجتماعی دارد

درس مطالعات

اجتماعی دوره
ابتدایی سنگاپور
مبتنی بر فرد و
توسعه فردی
است و با اخلاق،
آموزش شهری،
آموزش جنسیتی،
آموزش محیط،
آموزش فناوری، و
آموزش بهداشت
در هم تنیده
شده است

نگرش در حوزه ارتباط با جهان، و محیط زندگی فردی تأکید دارد. رویکرد برنامه تلفیقی از موضوعات جغرافیا، تاریخ، اقتصاد و جامعه‌شناسی است. چارچوب برنامه‌ریزی درسی مطالعات اجتماعی سنگاپور شامل چهار موضوع اصلی به این شرح است: مردم؛ مکان و محیط؛ زمان؛ هویت؛ فرهنگ و اجتماع. تلفیق برنامه‌ریزی درسی مطالعات عمومی در هنگ کنگ در حوزه یادگیری انفرادی شامل این عنوان‌هاست: آموزش انسانی و اجتماعی، آموزش علوم، آموزش فناوری، پوشش دادن به مسائل بهداشت و زندگی، دانش‌آموزان و محیط؛ علوم و فناوری در زندگی روزانه، اجتماع و شهروندی، ملیت و فرهنگ چین، درک جهانی، اطلاعات. این موضوعات بیشتر «میان‌رشته‌ای»^۲ یا رشته‌ای-مقاطع هستند (Beane, 1997). محدودیت فضا و زمان سبب شده است، برنامه‌ریزی درسی نتواند تمام رشته‌ها را در مطالعات عمومی در هر پایه تحصیلی در مدارس ابتدایی هنگ کنگ پوشش دهد. از سویی راهنمای برنامه‌ریزی درسی مدارس بیشتر بر فرد و آموزش اجتماعی در پایه‌های اول و دوم ابتدایی تأکید دارد. موضوعات و واحدهای درسی با تأکید بر سه حوزه یادگیری «فهمیدن» «مهارت» و «نگرش» توسعه می‌یابند. هنگ کنگ به طراحی و به‌کارگیری برنامه‌ریزی درسی ماریچی گرایش دارد.

درس مطالعات اجتماعی دوره ابتدایی در سنگاپور بر مشارکت در چهار موضوع در هر پایه مبتنی است و به تسهیل روند و توالی توسعه یادگیری، متناسب با پایه و سن دانش‌آموزان گرایش دارد.

برنامه‌ریزی درسی مطالعات عمومی در هنگ کنگ درباره فرد و خانواده، و در سطح ملی و دنیاست. اما مطالعات اجتماعی سنگاپور دارای این عنوان‌هاست: مدرسه ما، همسایگان ما، نیاز ما، شروع ما، میراث ما، ساختار ملی و پیشرفت ما، و ارتباط ما با جنوب آسیا و دنیاست. اصول برنامه‌ریزی درسی سنگاپور انباشته از هواخواهی اصول اجتماعی در زندگی، ملت، اجتماع، و افراد است (Ministry of education, 2008). در هر دو کشور برنامه‌ریزی درسی آموزش اجتماعی بر توسعه توانایی دانش‌آموزان، به‌عنوان نقطه ثقل یادگیری، رشد فردی و توسعه اجتماعی‌گرایی در سال‌های اول و دوم ابتدایی تأکید دارد.

مهارت‌ها

درس مطالعات اجتماعی در سنگاپور و درس مطالعات عمومی در هنگ کنگ بر مهارت‌های اصلی مانند فرایند یادگیری، ارتباطات، مشارکت، خلاقیت و تفکر انتقادی متمرکزند. یکی از اهداف این مهارت‌ها آماده‌سازی فرد برای نیازهای جامعه آینده و تربیت نیروی کارآمد برای آینده است (Brady & Kennedy; 2003).

الف تجهیز دانش‌آموز به دانش، مهارت و همچنین نگرش و ارزش؛

ب برقراری ارتباط با یکدیگر و کار گروهی در محیط چند فرهنگی. این هدف در ارتباط با برنامه‌های دولت در زمینه آینده اقتصادی کشور در دنیای متحول کنونی است (Ministry of Education, 2006 & Lee, 2005).

اهداف برنامه‌ریزی درسی مطالعات عمومی دوره ابتدایی هنگ کنگ نیز عبارت‌اند از:

الف توانا ساختن دانش‌آموزان به توسعه و گسترش بهداشت فردی، و مسئولیت‌پذیری و شهروندی؛

ب پذیرش مسئولیت‌پذیری و نقش فرد به‌عنوان عضوی از خانواده و اجتماع؛

ج توسعه حس ملی‌گرایی و ارتباط با ملت و مردم جهان؛

د توسعه حس کنجکاوی و جذابیت دنیای فناوری، و از سویی درک تأثیر علوم و فناوری بر جامعه؛

هـ توسعه حفظ و نگهداری محیط‌زیست (شورای توسعه برنامه‌ریزی درسی، ۲۰۰۲).

همچنین یکی از اهداف برنامه هنگ کنگ، توسعه مهارت‌های مورد نیاز دانش‌آموزان برای مواجهه با چالش‌های پیش‌رو و متناسب با دنیای متحول آینده است. در حقیقت هدف آماده‌سازی دانش‌آموزان برای تغییر اجتماع است (Brady & Kennedy; 2003).

اهداف جزئی برنامه درسی مطالعات اجتماعی

دانش

اصطلاح دانش در برنامه درسی آموزش اجتماعی در هنگ کنگ و سنگاپور بر درک مشترک، مهارت، ارزش و

اصطلاح دانش

در برنامه درسی آموزش اجتماعی در هنگ کنگ و سنگاپور بر درک مشترک، مهارت، ارزش و نگرش در حوزه ارتباط با جهان، و محیط زندگی فردی تأکید دارد. رویکرد برنامه تلفیقی از موضوعات جغرافیا، تاریخ، اقتصاد و جامعه‌شناسی است.

چارچوب

برنامه‌ریزی

درسی

مطالعات اجتماعی

سنگاپور شامل

چهار موضوع

اصلی به این

شرح است:

۱- مردم؛

۲- مکان و محیط؛

۳- زمان؛

۴- هویت؛ فرهنگ

و اجتماع

the core of democratic education. New York: Teacher college Press.

2. Brady, L. & Kennedy, K (2003). Curriculum construction. Sydney: Person education.

3. Bray, M (2007). Actors and purpose in comparative education: approach and methods, pp.15-38. Hong Kong: Comparative Education Research Center. The University of Hong Kong.

4. Curriculum Development Council (2002), General Studies for Primary School Curriculum Guide(primary 1-6).

Hong Kong: Printing Department.

5. Curriculum Planning and Development Division, Ministry of Education (2005). Social studies syllabuses primary. Singapore: Ministry of Education.

6. Lee, H.L. (2007). Education in Singapore 21 (Opening Speech). Singapore Ministry of Education, from <http://www.moe.gov.sg>

7. Lo, J.T.Y.(2002). The primary social education curricula in Hong Kong and Shanghai: a comparative study, Comparative education, 40(3), 343-361.

8. Ministry of Education (2006). Nurturing every child: flexibility and Diversity in Singapore Schools. Singapore: Ministry of Education, from <http://www.moe.gov.sg>

9. Ministry of Education (2008). National Education. Ministry of Education, Singapore, from <http://www.ne.edu.sg>

10. Posner, G.j(1995). Analyzing the Curriculum. New York: McGraw-Hill.

11. Reed, G.G(2004). Multidimensional citizenship, Confucian humanism and the imagined community, South Korea and China, Citizenship education in Asia and the Pacific: concepts and issues, pp:239-256. Hong Kong: Comparative Education Research Center. The University of Hong Kong.

12. Waters, M(2001). Globalization. London: Routledge.

تأکید کتاب‌های درسی مدرسه‌های بر تکالیف یادگیری و مجهز ساختن دانش‌آموزان به مهارت‌های گوناگون است. در بخش مشارکت، افزایش یادگیری گروهی، خلاقیت و تفکر انتقادی همراه با حل مسئله مورد توجه است. در همین زمینه تأکید بر فرایند یادگیری مستقل و تفکر انفرادی است.

ارزش/نگرش

ارزش/نگرش در هنگ کنگ و سنگاپور متفاوت است. در سنگاپور ارزش و نگرش در ارتباط با تصویر مثبت فرد و کارایی فردی است اما هنگ کنگ سعی در ایجاد تعادل بین حقوق و مسئولیت‌پذیری دارد؛ در حالی که درس مطالعات اجتماعی در سنگاپور بیشتر بر مسئولیت‌پذیری فرد در موقعیت‌های گوناگون و زمینه‌های متفاوت تأکید دارد. هدف درس مطالعات اجتماعی در سنگاپور آماده کردن دانش‌آموزان برای اجتماع و سیاست است. سنگاپور و هنگ کنگ به آموزش ملی، و آموزش چندفرهنگی در پاسخ به نیازها و تغییرات کنونی به شدت توجه دارند و برنامه‌ریزی درس مطالعات اجتماعی دوره ابتدایی از فرهنگ و نمادهای آن متأثر است؛ مانند تعطیلات ملی و حضور در روزهای خاص.

نتیجه‌گیری

تحلیل اسنادی برنامه درسی آموزش اجتماعی دوره ابتدایی در سنگاپور و هنگ کنگ نشان داد که هر دو در ایجاد مهارت‌ها در دانش‌آموزان شبیه به هم هستند و فقط تفاوت اندکی در آموزش انفرادی دانش‌آموزان دوره ابتدایی دو کشور وجود دارد. آموزش در سنگاپور مبتنی بر پرورش مهارت‌های فکری است اما در هنگ کنگ مشارکت اجتماعی، و یافتن راه‌هایی برای بهبود یا تغییر، هدف آموزش اجتماعی است. مطالعات اجتماعی در سنگاپور بر فرد و توسعه فردی تأکید دارد، اما ۱۹ درصد محتوای آموزشی هنگ کنگ متأثر از چین است و تأکید بر هویت جمعی، فرهنگ و تاریخ تأکید دارد. بنابراین هر دو نیازمند تعادل بین توسعه دانش‌آموزان و کارایی اجتماعی هستند. بیشتر تفاوت‌های درس مطالعه اجتماعی و مطالعه عمومی دو کشور در دوره ابتدایی در ارتباط با فرد، ملت و جهان است.

پی‌نوشت‌ها

1. Paralled- Disciplined
2. Cross-Disciplined
3. Interdisciplinary

منابع

1. Beane, j (1997). Curriculum integration: designing

